

УДК 392.51(477.43/.44)

Максим Пилипак
(Уфа, Башкортостан, РФ)

ОСОБЛИВОСТІ ПОКРИВАННЯ МОЛОДОЇ У ВЕСІЛЬНОМУ ОБРЯДІ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

У статті проаналізовано особливості обрядодії покривання молодої у весільному обряді Східного Поділля. Цей регіон має характерні етнокультурні зв'язки українців з багатьма етносами, що сформувалися впродовж різних історичних періодів: входження до складу різних держав та сусідство з Молдавією, що позначилося на особливостях культури цього регіону, зокрема його південно-східної частини, яка охоплює Могилів-Подільський, Ямпільський, Піщанський райони Вінницької області, розміщені в смузі міжетнічного молдавсько-українського порубіжжя.

Ключові слова: весільний обряд, покривання, атрибутика, весільні чини.

В статье сделан анализ особенностей обряда покрывания невесты в свадебном обряде Восточного Подолья. Этот регион имеет характерные этнокультурные связи украинцев со многими этносами, сформировавшиеся на протяжении различных исторических периодов: вхождение в состав различных государств и соседство с Молдавией, что сказалось на особенностях культуры этого региона, в частности на его юго-восточной части, которая охватывает Могилев-Подольский, Ямпольский, Песчанский районы Винницкой области, расположенные в полосе межетнического молдавско-украинского пограничья.

Ключевые слова: свадебный обряд, покрывание, атрибутика, свадебные чины.

The peculiarities of the ritual of the covering of the bride in the wedding ceremony of the Eastern Podillya are analyzed in the article. This region has characteristic ethnocultural connections of Ukrainians with many ethnoses, formed during different historical periods: the entry to different states and the neighbourhood with Moldaviya which has been marked on the peculiarities of the culture of this region, especially its South-Eastern part, which occupies Mohyliv-Podilskyi, Yampil'skyi, Pishchanskyi districts of Vinnytsya region, situated in the zone of interethnic Moldavian-Ukrainian frontier.

Keywords: wedding ceremony, the covering of the bride, attributes, wedding ranks.

Дослідження регіональних традицій Дусіх видів матеріальної та духовної культури українців є одним з актуальних питань сучасної етнології, оскільки вивчення етнокультурної специфіки різних етнографічних зон уможливило з'ясування стану збереження, характер побутування і виявлення тенденції зникнення та інноваційних змін традиційної обрядовості.

Мета нашого дослідження – проаналізувати особливості обрядодії покривання молодої у весільному обряді Східного Поділля – регіону з характерними етнокультурними зв'язками українців з багатьма етносами, що сформувалися впродовж різних історичних періодів: входженням до складу різних держав та сусідством з Молдавією, що позначилося на особливостях культури цього регіону, зокрема на його південно-східній частині, яка охоплює Могилів-Подільський, Ямпільський, Піщанський райони Вінницької області, розміщені в смузі міжетнічного молдавсько-українського порубіжжя.

Важливими джерелами для вивчення весілля Східного Поділля, що висвітлюють стан весільної обрядовості як загалом, так і окремих її етапів, є публікації В. Борисенко [33], Г. Танцюри [35], Т. Тисячної [36], Ю. Шахової [37] та інших. У межах окресленого регіону дослідження даній проблематиці присвячена праця Н. Черняк [38], яка розглянула обряд покривання молодої на прикладі с. Слободище Іллінецького району Вінницької області. Таким чином, актуальність обраної нами теми зумовлена відсутністю узагальнюючого дослідження обрядодії в межах Східного Поділля.

Покривання молодої у весільному обряді було найдраматичнішим моментом, адже вона прощалася з дівуванням, набувала статусу жінки. В. Борисенко виокремила побутування двох видів покривання: найдавнішого, що поширене в південних районах та більшості західних районів України, – покривання голови нареченої відбувається в домі молодої, і пізнього, яке відбувається в домі молодого, коли голову молодої покривав сам молодий, що не характерно для більшості районів України. За традицією цей обряд мали виконувати приданки або свекруха [33, с. 219]. За польовими матеріалами, у деяких населених пунктах досліджуваної території покривання молодої здійснюють

на подушці. Обрядодія побутує у Вінницькому, Бершадському, Козятинському, Літинському, Шаргородському районах Вінницької області й у Лeticівському районі Хмельницької області. Локальною особливістю с. Юхимівка є покривання молодої в молодого на руках: *Молодий сидить на стільці, йому на руки ставлять подушку, садять молоду* [27, арк. 3]. Має місце покривання молодої на кожусі, яке побутує в окремих селах Вінницького, Літинського, Шаргородського, Теплицького районів Вінницької області й у Лeticівському районі Хмельницької області. Так, у с. Стрільники покривання також здійснювали на руках молодого [25, арк. 9]. Покривання молодої на кожусі поодиноким зафіксоване в центрі Вінницької області – у с. Слобода Дашківецька та на південному сході – у с. Брідок. Польовий матеріал засвідчив, що в південних районах досліджуваної території поширене покривання обох молодих. Ця обрядодія зафіксована в Бершадському, Могилів-Подільському, Шаргородському, Чечельницькому, Теплицькому районах Вінницької області. У нашому доробку докладно описані поетапність дій при покриванні, а також його послідовність та учасники виконання. Так, знімання вінка здійснювали різні особи. У селах Вінницького, Калинівського, Козятинського, Липовецького, Іллінецького, Шаргородського районів Вінницької області це робила мати молодої: *Мати знімає вельон і розплітає косу* [7, арк. 20]; *Мати знімає вінок так, щоб нічого з голови не впало* [25, арк. 9]; *Мати з хлібом-сіллю підходить до нареченої-доньки і каже, що хоче їй щось розказати. Дочка нахилиється над хлібом і мати з дружкою розбирає вінок на голові і одягає хустку* [28, арк. 7]. Мати молодого знімає вінок у селах Вінницького, Крижопільського, Козятинського, Оратівського, Іллінецького, Шаргородського районів Вінницької області й у Краси-лівському районі Хмельницької області. Так, у с. Сокиринці *косу колись розплітав старший брат, а тепер на це мають право тільки мама і свекруха. Наречена при цьому сиділа у молодого на руках* [4, арк. 37]; *Покриває свекруха такою гарною, терновою хусткою* [7, арк. 21]. Поширеною є традиція, коли знімання вінка здійснюють свахи – у Барському, Бершадському, Козятинському, Літинському,

Немирівському, Оратівському, Іллінецькому, Чечельницькому, Теплицькому районах Вінницької області. Так, у с. Перемога *свахи молодих вилазять на лаву і стають позад молодих* [29, арк. 5]; *По обох боках сідають свахи на лаву. Сваха молодого знімає вінок, молода не дається – підв'язується рушником. Свахи стають на лаву по обох боках від молодих, одягають: та, що від молодого – вінок, та, що від молодого картуз (чи шапку). Махають хусткою, намагаються несподівано «буцнути» їх – «цілюють». Молоді бояться, щоб не набили їм гуль. Свахи міняються головними уборами та тарілками, на яких стоять чарки з горілкою. Та сваха краща яка пританцювуючи у такт, одночасно випиває все з чарки тричі. Молодій натягнули каптур, а зверху пов'язують хусткою. Свахи сідають поруч з молодими, п'ють могорич між собою: «Хай нашим молодим буде щастя – здоров'я!» [3, арк. 12]; *Покривати молоду може мама або дві свахи: молодого і молодого. Молодій знімають велін, а закутують білу хустку. Велін надівають друзі* [10, арк. 16]. Традиційним для південних районів досліджуваної території є знімання вінка молодого старшим дружною, що пов'язано з традицією у весіллі молдаван і, очевидно, засвідчує зв'язки молдавської та української культур. На думку дослідників українсько-молдавського пограниччя, такі обрядові дії є результатом етнокультурної інтерференції [34, с. 330]. Обрядодію зафіксовано в окремих населених пунктах Крижопільського, Могилів-Подільського, Томашпільського, Ямпільського районів Вінницької області. Так, у с. Франківка *старший дружба тримає перед нівестою два патички на них хустка. Дружка тримає над головою нівести тарілку та стукає по ній вилками – вимагаючи у молодого гроші за господиню-молоду. А дружба в цей час намагається кинути хустку на молоду* [21, арк. 8]; *Покриває старший дружба гарною хусткою, тримаючи її на двох ложках, при цьому пританцювуючи. Косу розплітає теж старший дружба* [14, арк. 7]. Типовим для українсько-молдавського пограниччя є знімання вінка молодого нанашками [34, с. 332]. Обрядодія зосереджена в Ямпільському, а також набула поширення в Крижопільському районі Вінницької*

області. У с. Висока Гребля зафіксована локальна обрядодія: знімання вінка відбувається в молодого на руках, *нанашка знімає вінок і закручує молоду хусткою, якою вона була перев'язана* [13, арк. 34]. Локальною особливістю с. Цвіжин є знімання вінка *рідним братом молодого: брат знімає вінок, а свекруха покриває. Якщо у молодого не було брата, то косу розплітав хрещений батько* [5, арк. 6]. Пов'язування хустки молодій на досліджуваній території здійснювали різні особи. Так, у селах Вінницького, Барського, Гайсинського, Козятинського, Літинського, Немирівського, Оратівського, Іллінецького, Чечельницького, Теплицького районів Вінницької області хустку молодій пов'язують свахи: *Сваха молодого стоїть у кашкеті, молодого – у хустці. Молода сидить в молодого на руках, знову як при розплітанні коси, на кожусі чи на подушці. Знімають вінок і запинають хусткою* [16, арк. 8]; *Зав'язують по-молодицькому* [9, арк. 12]. У с. Брідок побутує локальна традиція: *Свахи покривають тією хусткою, яку купує невістці мати молодого, а тією, яку вона дала нареченому на сватанні, їх молодих, перев'язують* [24, арк. 7]. Поширеним явищем є пов'язування молодого свекрухою. Обрядодія зафіксована в селах Вінницького, Калинівського, Козятинського, Могилів-Подільського, Іллінецького районів Вінницької області й у Красилівському, Летичівському, Теофіпольському районах Хмельницької області: *Свекруха зав'язує молодичею* [26, арк. 9].

Окрім свекрухи і свах, пов'язувати молоду міг старший боярин. Обрядодія поширена в Крижопільському, Томашпільському, Ямпільському районах Вінницької області.

У Вінницькому, Калинівському, Козятинському, Липовецькому, Іллінецькому, Шаргородському районах Вінницької області молоду пов'язувала хусткою мати: *Пов'язує хустку мама* [28, арк. 7]; *У молодого на весіллі, рідна мати пов'язує* [15, арк. 22]; *Мати знімає з молодого вінець, а тепер уже й фату, пов'язує їй хустку, цілує її* [22, арк. 6]. Характерною для південних районів досліджуваної території є обрядодія пов'язування хустки молодій нанашками. Звичай зафіксований у селах Крижопільського, Ямпільського районів Вінницької області: *Нанашка знімає ві-*

нок і закручує її в хустку, якою вона була перев'язана [13, арк. 35]; *Фату знімає свекруха, а пов'язують нанашки* [12, арк. 7]. Локальною особливістю сіл Сологубівка й Кожанка Оратівського району є те, що пов'язування хустки здійснював молодий. Так, у с. Кожанка *мати брала хліб-сіль, підносила до столу і клала хустку, знімала вінок, а молодий надівав хустку* [19, арк. 5]. Картографування польового матеріалу засвідчило, що на всій досліджуваній території для пов'язування молоді використовували хустки різного кольору. В окремих населених пунктах молоду пов'язували тією хусткою, яку вона подавала на сватанні. Обрядодія побутує в Бершадському, Козятинському, Іллінецькому районах Вінницької області й у Красилівському районі Хмельницької області. Так, у с. Іванів Калинівського району на Вінниччині це була *червона квітчаста хустка* [11, арк. 16], а в с. Перемога Козятинського району Вінницької області – традиційно білого кольору [28, арк. 5]. Локальною особливістю с. Митинці, окрім пов'язування молоді хусткою, яку вона подавала на сватанні, є використання кількох хусток. Респондент Г. Г. Костюк розповів: «*Приходить свекруха і хоче зав'язати тою хусткою, що молода подала молодому на сватанні. Цю хустку молодий має принести в переддень весілля: "Мені молодий приніс, і ше вкрав картину (фотографію) з мене, до весілля <...> це крадуть, щоб молода не кучила (скупчала) додому". Молода скидає хустку двічі, а за третім разом свекруха ложить гроші в хустку і так вже молода потягнула хустку, бо вже є гроші*» [30, арк. 7]. Білою хусткою, як символ дівочої цноти, пов'язували молоду в селах Барського, Крижопільського, Іллінецького, Ямпільського, Теплицького районів Вінницької області: *Покривали простою лляничко, білою* [24, арк. 7]. Респондент зауважила, що раніше брали одну хустку, а тепер використовують кілька, починаючи з простенької і до найкращої, але традиція класти гроші збереглася, незважаючи на якість хустки. М. Т. Шляхова із с. Хотьківці зауважила, що звичай, коли в хустку свекруха кладе гроші, – новий: «*За нашої пам'яті молода хустку не викидала, не пручалася, а зара, то я бачила, що викидає, поки свекруха не покладе в хустку гроші. Є шо і вишневи ми*

пов'язували, є і голубенькі, біленькі, але головне, щоб в тій хустці були гроші!» [32, арк. 6].

Збереження давніх традицій у середині ХХ ст., зокрема пов'язування молоді наміткою, зафіксовано в селах Козятинського й Іллінецького районів Вінницької області.

Традиційною обрядодією при пов'язуванні молоді є викидання нею хустки, якою її зав'язують. Дана обрядодія носить символічний зміст: оскільки хустка є символом заміжжя, заміжньої жінки, то наречена, викидаючи її, показує своє небажання прощатися з дівуванням. Викидання хустки при пов'язуванні є одним з елементів весільного дійства, який побутує в більшій частині досліджуваних сіл і досьогодні. Обрядодію зафіксовано в селах Вінницького, Бершадського, Літинського, Немирівського, Оратівського, Іллінецького, Чечельницького, Теплицького районів Вінницької області, а також у Красилівському, Старокостянтинівському й Теофіпольському районах Хмельницької області. Так, у с. Пеньківка молода тричі викидає хустку, а *молодий не дає їй цього зробити* [17, арк. 17]; *Молода викидала хустку два рази, а на третій раз її замолодичували* [18, арк. 22]; *Молода пручається, а тоді її зав'язують помолодицькому* [9, арк. 13]; *Лише з третього разу наречена сідає на стілець* [8, арк. 8].

Викидання хустки не побутує в південних порубіжних районах досліджуваної території, а саме: у селах Могилів-Подільського, Томашпільського, Ямпільського районів Вінницької області. Локальними особливостями у весіллі сіл Буша, Дорошівка, Слобода Бушанська, що в Ямпільському районі Вінницької області, вирізняється обряд покривання молоді, у якому простежуються українсько-молдавські зв'язки. На відміну від загально-подільського звичаю, за яким знімання вінка і пов'язування хусткою здійснюють різні особи: у першому випадку – свекруха, а в другому – мати, у досліджуваних порубіжних селах виконання цих обох дій уходить в обов'язки нанашки (термін «нанашка» є впливом молдавського значення «нуна» – хресна мати) і дружки: *Нанашка розбирає молоду, а віночок кладе на голову старшій дружці. В цей час дружба гуляє (танцює), тримаючи в руках па-*

тички, на яких лежить хустка. Як тільки нанашка зніме вінок з молодої – дружба має накинута на неї хустку, дружка не дає цього зробити – відгонить [23, арк. 8]. Потім дружба перекидає ці патички через хату, при чому до одного з них прив'язують носову хустинку молодої, або її «квіту», аби молода більше сюди не поверталася [34, с. 330]. У с. Буша на сучасному етапі дослідження ця дія також збереглася, але дещо в трансформованому вигляді. Її проводять перед тим, як мають сісти за стіл: «Як мають сідати за стіл – старший дружба перекидає через хату паличку, щоб трималася жінка в хаті. Ця паличка була перемотана платком – ніби, символ старшого дружби, ознака того, що він заводить всіх за стіл. Це робили, як весілля були в хатах, а як почали робити весілля в шалашах, то – перестали» [23, арк. 8].

Локальною обрядодією с. Малі Крушлинці є змагання між дружками і світилками за місце, де покривали молоду: *Світилки і дружки чекають моменту, коли молоді встануть із стільця: котра перша сяде – швидше вийде заміж* [6, арк. 34]. Подібний варіант обрядодії зафіксовано і в с. Слободище, але тут змагання відбувається між дружкою і боярином: *Дружка і боярин змагаються, хто швидше скаже «Добрий вечір» (хто пізніше – ставить могорич)* [31, арк. 7].

Після того, як молоду зав'язали хусткою, вона перетанцювала з усіма незаміжніми дівчатами: «Молода роздаровує дружкам лянти, цілується з кожною, зсовуючи їм назад віночки з косами, “щоб швидше віддавались”, – про цю традицію писав Гнат Танцюра» [36, с. 183].

Обрядодія перетанцювання молодої з незаміжніми дівчатами побутує на більшій частині досліджуваної території – у Вінницькому, Бершадському, Калинівському, Крижопільському, Козятинському, Літинському, Муровано-Куриловецькому, Піщанському, Іллінецькому, Чернівецькому, Шаргородському, Чечельницькому, Ямпільському, Теплицькому районах Вінницької області, а також у Красилівському, Летичівському, Старокостянтинівському районах Хмельницької області: *Молода перетанцює з усіма дівчатами, але спочатку з дружкою – садить їх на стілець, де лежала подушка – прикмета швидкого заміжжя*

[4, арк. 43]; *Перетанцює з незаміжніми, накладаючи вінок – так по черзі вийдуть заміж* [2, арк. 23]; *Перетанцює з дівчатами, покриваючи віночком* [11, арк. 22]; *Молода роздає незаміжнім дівчатам стрічки і танцює з кожною із них* [16, арк. 9]; *Молода надіває фату дружкам і танцює з ними* [20, арк. 22]; *Молода дарує стрічки дружкам і світилкам, своїм сестрам* [9, арк. 18]; *Молода перетанцює з дружками, накладаючи їм на голову вінок. Також накладає вінок молодому і закриває вельюном очі* [24, арк. 8]; *Молода накладає вельюна на світилок, перетанцює з ними* [30, арк. 7]; *Коли вже покрили молоду, то вона має танцювати з усіма незаміжніми дівчатами. Дівчата стають у коло, а молода спочатку танцює із дружкою, а потім по черзі вдягає на голову кожній дівчині фату і танцює у колі* [10, арк. 18]. Однак перетанцювання, яке є поширеним на Східному Поділлі, в описах українського весілля не згадане. Імовірно, обрядодія є запозиченою.

Перетанцювання молодої з незаміжніми дівчатами супроводжується певними обрядодіями, які покликані сприяти їх швидкому заміжжю. Однак при цьому дотримуються певних заборон. Так, респонденти із с. Митинці Г. О. Шляхова і М. А. Горбатюк розповіли, що молода перетанцює з дружками і роздає їм «ленти», але ні в якому разі не можна давати стрічок з вінка [26, арк. 9].

Докладний опис обрядодії перетанцювання зафіксовано А. Прикметою в с. Зеленянка: молода танцювала не лише з дівчатами, але й з парубками, кладучи фату на плече, потім – зі своєю матір'ю, якщо вона видає останньою дочку заміж, чи з матір'ю молодого, якщо син останнім одружується. А далі молода закриває очі молодому, щоб не задивлявся на інших жінок [12, арк. 8].

Нехарактерною для північних районів досліджуваної території є обрядодія, зафіксована в с. Вернигородок, де перетанцювання здійснюють бояри: *Буяри перетанцюють з дівчатами, яким накладають вельюна* [1, арк. 15].

Отже, у нашому дослідженні зафіксовано побутування в середині ХХ ст. двох видів покривання молодої: давнього покривання, що поширене в південних районах та більшості західних районів

України, – покривання голови нареченої відбувається в домі молодої, і пізнього, яке проводять у домі молодого, коли голову молодої покривав сам молодий (Оратівський р-н Вінницької обл.). У населених пунктах південних і південно-східних районів Вінницької області побутує обряд спільного покривання молодої і молодого.

Пов'язування молодої хусткою здійснювали різні особи (свахи, свекруха, старший боярин, мати, нанашка), використовуючи при цьому хустки багатого кольорової гамми. Спорадично дотримуються давнього звичаю пов'язувати молоду тією хусткою, яку вона подавала на сватанні молодому. Характерною для більшості сіл досліджуваної території, окрім південних її районів, є обрядодія викидання молодою хустки, якою її пов'язують.

Обрядодія перетанцювання молодої з незаміжніми дівчатами збережена в більшості населених пунктів досліджуваної території, водночас поодинокі на півночі Вінницької області зафіксовано звичай перетанцювання молодої з неодруженими хлопцями.

Архівні фонди Вінницького державного педагогічного університету ім. М. М. Коцюбинського.

Приватний архів В. А. Косаківського

1. Ф. 1, оп. 1, спр. 6. Жорноклей Ю. О. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Вернигородок Козятинського р-ну Вінницької обл. Рукопис, 17 арк.

2. Ф. 1, оп. 2, спр. 24. Дроненко І. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Баланівка Бершадського р-ну Вінницької обл. Рукопис, 26 арк.

3. Ф. 1, оп. 2, спр. 27. Клибанська А. Весільні звичаї та обряди с. Маньківка Бершадського р-ну Вінницької обл. Рукопис, 29 арк.

4. Ф. 1, оп. 3, спр. 18. Плахотнюк Л. Українські народні звичаї та обряди с. Сокиринці Вінницького р-ну Вінницької обл. Весільні звичаї та обряди. Рукопис, арк. 10–48.

5. Ф. 1, оп. 3, спр. 39. Лисак Т. А. Українські народні звичаї та обряди с. Цвіжин Вінницького р-ну Вінницької обл. Весільні звичаї та обряди. Рукопис, 9 арк.

6. Ф. 1, оп. 3, спр. 49. Герцун І. А. Весільні звичаї та обряди с. Малі Крушлинці Вінницького р-ну Вінницької обл. Рукопис, 45 арк.

7. Ф. 1, оп. 3, спр. 80. Рудницька Н. В. Українські народні звичаї та обряди с. Бо-

хоники, Вінницький р-н, Вінницька обл. Весільні звичаї та обряди. Рукопис, арк. 12–21.

8. Ф. 1, оп. 6, спр. 2. Бендата І. Українські народні звичаї та обряди с. Привільне Іллінецького р-ну Вінницької обл. Весільні звичаї та обряди. Рукопис, арк. 9.

9. Ф. 1, оп. 6, спр. 10. Катюченко Ю. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Слобідка Іллінецького р-ну Вінницької обл. Комп'ютерний набір, 25 арк.

10. Ф. 1, оп. 6, спр. 76. Мазур Н. Ю. Народні звичаї та обряди села Красненке Іллінецького р-ну Вінницької обл. Весілля, арк. 5–25.

11. Ф. 1, оп. 7, спр. 66. Волошина О. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Заливанщина Калинівського р-ну Вінницької обл. Комп'ютерний набір, 32 арк.

12. Ф. 1, оп. 9, спр. 1. Прикмета А. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Зеленька Крижопільського р-ну Вінницької обл. Рукопис, 11 арк.

13. Ф. 1, оп. 9, спр. 14. Килітник Р. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Висока Гребля Крижопільського р-ну Вінницької обл. Комп'ютерний набір, 35 арк.

14. Ф. 1, оп. 9, спр. 20. Ласауца Л. Л. Українські звичаї та обряди с. Вільшанка Крижопільського р-ну, Вінницька обл. Весільні звичаї та обряди. Рукопис, арк. 5–9.

15. Ф. 1, оп. 10, спр. 47, 48. Олійник Ю. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Костянтинівка Липовецького р-ну Вінницької обл. Рукопис, арк. 10–31.

16. Ф. 1, оп. 11, спр. 13. Зайцева О. В. Весільні звичаї та обряди с. Бірків Літинського р-ну Вінницької обл. Рукопис, 11 арк.

17. Ф. 1, оп. 11, спр. 26. Губчакевич І. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Пеньківка Літинського р-ну Вінницької обл. Рукопис, 36 арк.

18. Ф. 1, оп. 14, спр. 35. Даниленко Н. О. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Стрільчинці Немирівського р-ну Вінницької обл. Рукопис, арк. 10–26.

19. Ф. 1, оп. 15, спр. 21. Марченко Т. Українські народні звичаї та обряди с. Кожанка Оратівського р-ну Вінницької обл. Весільні звичаї та обряди. Рукопис, 7 арк.

20. Ф. 1, оп. 16, спр. 1. Куляс О., Куляс С. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Болгани Піщанського р-ну Вінницької обл. Рукопис, 26 арк.

21. Ф. 1, оп. 27, спр. 3. Сандульська І. С. Українські народні звичаї і обряди. Весільні звичаї та обряди с. Франківка Ямпільсько-

го р-ну Вінницької обл. Комп'ютерний набір, арк. 6–9.

22. Спр. М. Пилипака–4. Матеріали записані в с. Семенівка Шаргородського р-ну Вінницької обл. 11 листопада 2006 р. Комп'ютерний набір, 12 арк.

23. Спр. М. Пилипака–10. Матеріали записані в с. Буша Ямпільського р-ну Вінницької обл. 24 липня 2007 року. Комп'ютерний набір, 9 арк.

24. Спр. М. Пилипака–15. Матеріали записані в с. Брідок Теплицького р-ну Вінницької обл. у 2003, 2006 роках. Комп'ютерний набір, 15 арк.

25. Спр. М. Пилипака–16. Матеріали записані в с. Стрільники Шаргородського р-ну Вінницької обл. 10 листопада 2006 року. Комп'ютерний набір, 10 арк.

26. Спр. М. Пилипака–17. Матеріали записані в с. Митинці Красилівського р-ну Хмельницької обл. 26 липня 2007 року. Комп'ютерний набір, 11 арк.

27. Спр. М. Пилипака–22. Матеріали записані в с. Юхимівка Шаргородського р-ну Вінницької обл. 18 листопада 2005 року. Комп'ютерний набір, 4 арк.

28. Спр. М. Пилипака–23. Матеріали записані в с. Михайлівка Вінницького р-ну Вінницької обл. 14 липня 2007 року. Комп'ютерний набір, 11 арк.

29. Спр. М. Пилипака–24. Матеріали записані в с. Перемога Козятинського р-ну Вінницької обл. 22 жовтня 2006 року. Комп'ютерний набір, 7 арк.

30. Спр. М. Пилипака–25. Матеріали записані в с. Митинці Красилівського р-ну Хмельницької обл. 28 липня 2007 року. Комп'ютерний набір, 14 арк.

31. Спр. М. Пилипака–26. Матеріали записані в с. Слободище Іллінецького р-ну Вінницької обл. 12 червня 2008 року. Комп'ютерний набір, 17 арк.

32. Спр. М. Пилипака–32. Матеріали записані в с. Хотьківці Красилівського району Хмельницької обл. 24 липня 2007 року. Комп'ютерний набір, 9 арк.

33. *Борисенко В. К.* Весільні звичаї та обряди / В. К. Борисенко // Поділля: історико-етнографічне дослідження. – К. : Вид-во незалежного культурного центру «Доля», 1994. – С. 217–228.

34. *Гаврилюк Н. К.* Общее и особенное в семейной обрядности украинцев и молдаван / Н. К. Гаврилюк, С. С. Курогло, Л. Д. Лоскутова // Украинско-молдавские этнокультурные взаимосвязи в период социализма. – К., 1987. – 380 с.

35. *Танцюра Г. Т.* Весілля в селі Зятківцях / Г. Т. Танцюра ; упоряд., ред. М. К. Дмитренко, Л. О. Єфремова. – К., 1997. – 404 с.

36. *Тисячна Т.* Весілля в с. Гордіївка Тростянецького району на Вінниччині: минуле і сучасність / Т. Тисячна // Народна культура Поділля в контексті національного виховання : зб. наук. праць. – Вінниця, 2004. – С. 126–129.

37. *Шахова Ю.* Весілля у Брацлаві на Вінниччині / Ю. Шахова // Народна культура Поділля в контексті національного виховання : зб. наук. праць. – Вінниця, 2004. – С. 120–126.

38. *Черняк Н.* Покривання молодої у весільному обряді с. Слободище Іллінецького району на Вінниччині / Н. Черняк // Народна культура Поділля в контексті національного виховання : зб. наук. праць. – Вінниця, 2004. – С. 115–120.

SUMMARY

Basing on the expeditionary records, archival sources and scientific literature the peculiarities of the rite of the covering of the bride in the wedding ceremony of the Eastern Podillya are analyzed in the article. The result of the investigation is in the detection of the regional and local peculiarities of the rite realization. Besides in the middle of the XXth century the existence of the *ancient* and *late* covering is fixed. This affirms the preservation of the traditional culture. The time and place of the realization of the ritual is revealed. Special attention is paid to the analysis of the traditional attributes and ritual ranks (matchmaker, mother-in-law, senior bride's man, mother, *nanashka* (godmother)), who has taken part in the covering of the bride. The usage of the shawls of different colours is revealed at the realization of the ritual. The joint covering of bridegroom and bride is fixed in separate settlements of the investigated region. The custom of the covering of the bride with the same shawl which she has presented to the bridegroom at the matchmaking is noticed sporadically. The custom of *peretantsovuvannya* (dancing) of the bride with unmarried boys after the covering is fixed separately.

Keywords: wedding ceremony, the covering of the bride, attributes, wedding ranks.